

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1973 чыл
Январь

16

Вторник

№ 13 (9089)

Өртөө 2 көп.

А. Н. КОСЫГИН ОРЕНБУРГТА ЧОРУП ТУРАР

Орентбург (СЭТА). СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЗ-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин Орентбургта чөдө берген. Оон-биле калы ССРЗ-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын оралакчылы Р. Э. Дымши, ССРЗ-ның Министрлери П. С. Непорожний болгаш С. А. Ордженишвили олар келген.

А. Н. Косыгинни болгаш оон-биле калы келген эштерни СЭКП-ның Орентбург обкомунун бирги секретары А. В. Коваленко, Орентбург облускомунун даргазы А. Н. Баладин, Приволжье шери округунун шери-леринин комитетинин генерал-полковник Ю. А. Натменко аэродромга уткаан.

СОЦИАЛИСТИК НӨДЭЭНИҢ ЧОРГААРАЛЫ

ССРЗ-ның көдээ ажыл-агыйының социалисттик системасы 33,6 млн колхозтуг болгаш 15 млн совхозтуг. Оларның ажылга турар чери 512,3 миллион гектар. Оон тарылга шөлү 207 миллион гектар. Ук система 2 миллион тракторлуг, тараз ажаалдыр 623 млн комбайныг, түш

сөөртүр 1,2 миллион автомобиль, электрия күжү-биле ажылдар 5 миллион шимчелкичилг.

1913 чылда чуртка тараачынар чонун 82 хуузу турган. 1971 чылдың январь 1-де—43 хуузу болган.

(СЭТА-ның көрр)

ТЫВАНЫҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМНАРЫ

1972 чылда республиканың улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин күрүнө планын күүсеткенинин

Бүгү совет улус дег, Тыва АССР-ниң ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXIV съездинин шийтпирлерин амыдыралга боттандырышкан, ССРЗ-ниң тургустунганынын 50 чылыгы тураскаадыр алган социалисттик хуушчуларын күүсөдир талазы-биле үр-түңнелдиг ажылдаан болгаш тоску беш чылдың ийги чылында улус ажыл-агыйының чамдык адырларын хөгжүдеринге элзиң чедишкениниң чедиң алган.

1. Улетпүр

Республиканың улетпүр бүдүрүгелери 1972 чылдың бүдүрүгө программаны хуушаа бетиңде күүсеткен. «Тыва даг-дугу» комбинат, Кызылдың сайгарыга бааза, Респотребсоюзтуң улетпүр комбинаты, Кызылдың болгаш Кызыл-Мажалыктын туулу заводтары, «Тыва көдээ тулуг» трестин бүдүрүгелери пландан ажык хөй продукцияны бүдүрүн үндүргөн.

Сайгарыга планының болгаш улетпүр бүдүрүгелеринин өздүгүнүн темп-лерин күүсеткенниң тус-тус адырларга көргүзгө мыйдыг.

	хуу-биле	
	план күүсөдөзи	1972 чыл 1971 чылга хамаарыштыр
Республика нийтизи-биле	105	110
Электростанция	95	95
Одаар чуу улетпүрү	106	94
Өнүктү металлургия	104	108
Металл болбааырадыр	107	106
Нийти болгаш мый болбааырадыр улетпүр	109	110
Тулуг материалдарының улетпүрү	100,9	111
Чык улетпүрү	105	101
Аш-чөм улетпүрү	107	108

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн чыл планын республиканың улетпүр ажык күүсеткен. 1971 чыл-биле деңгээрге, бир кижиге оонаштыр ажылдап кылымның 7 хуу өскөн. Оон азында улетпүр продукцияның өздүгүнүн 70 хуузу чеди алдыгын «Тыва даг-дугу» комбинаттын, Автосетелге заводунун, «Тыва кобальт» комбинаттын, Кызылдың сайгарыга баазаынын, Респотребсоюзтуң улетпүр комбинатынын, «Тыва көдээ тулуг» трестин бүдүрүгелеринин коллективтеринде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгү бедик.

Продукция сайгарыгын чыл планын күүсөдөз, улетпүр бүдүрүгелеринин нийти хөмчөдүгүн болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн өздүгүн республиканын тус-тус бүдүрүгелер айы-биле мыйдыг.

	хуу-биле		
	план күүсөдөзи	1972 чыл 1971 чылга хамаарыштыр	бүдүрүгелеринин нийти хөмчөдүгү
1	2	3	4
Энелде чыгаргызының улетпүрү оон иштиңде:	102	113	112
«Тыва даг-дугу» комбинат	107	109	111
«Тыва кобальт» комбинат	103	105	104
Каа-Хем хөмүр-даш разрез	106	94	106
«Тулуг кезектери» комбинат	92	114	105
Терит-Халынч мөңгүн суу бүдүрүгелер	105	160	116
Ак-Довурактын улетпүр бүдүрүгелер комбинаты (ВБК)	96	96	103
Республика чыгаргызының улетпүрү оон иштиңде:	107	108	105
Эт комбинаты	106	110	107
Сүт комбинаты	110	107	107
Аш-чөм улетпүрүгүн өргөдөлү	102	99,1	98
Кызылдың хлеб заводу	100,9	99,0	98

түннелдеринин дугайында

Тыва АССР-ниң Статистика эргелелиниң дыңнады

1	2	3	4
Чадаананың — «—	104	107	107
Ак-Довурактын — «—	101	103	103
Хову-Аксынын — «—	100,0	106	106
Пиво заводу — «—	102	92	93
Тараа продуктулар эргелели	125	110	113
Кызылдың сайгарыга баазаы	121	140	115
Чадаананың тараа хуушчу алыр пункттуу	123	96	96
Устүү-Енисейин балык заводу	102	80	84
Респотребсоюзтуң улетпүр комбинаты	106	163	141
Тинография	100,0	101	102
Дарыяныга комбинаты	100,5	93	93
Алты заводу	106	106	107
Караа багыларын өөредилге-бүдүрүгө чери	112	122	109
Тулуг материалдары улетпүрүгүн эргелели	109	122	109
Кызылдың туулу заводу	109	121	107
Кызыл-Мажалыктын — «—	109	123	113
«Тыва көдээ тулуг» трест	116	120	117
Шуурмактын нийи пункттуу	111	117	118
Туранын — «—	122	123	116
Былт ажыл-агый эргелели	104	111	108
Тулуг кезектери болгаш конструкторлар заводу	100,5	118	107
Улуг-Хемниң мый улетпүр ажыл-агый	114	105	107
Автосетелге заводу	102	105	109
«Сельхозтехника» республика мат-жымжыктын	108	107	106
Чонгул аммырал хандырыга министрствозу	110	104	100,3

1972 чылда улетпүр продукцияның кол-кол хөмчөдүгүн бүдүргөниң натурал көргүзгө мыйдыг:

1	2	3
1972 чылда бүдүргөни	1972 ч. 1971 чылга хамаарыштыр (хуу-биле)	
1	2	3
Электростанция — млн. кВт-шак	161,9	88
Хөмүр-даш — муң тонна	564	94
Тулуг туулу — млн. кезек	28,4	115
Энелде-чытган демир-бетон конструкторлар болгаш кезектер — муң кубометр	28,8	126
Сорттуг даг-дугу — муң тонна	42,6	112
Мебель — муң рубль	835	107
Тулуг болгаш одаар мыйгы үндүр сөөктөни — муң кубометр	276	98
Оон иштиңде тулуг мыйгы	236	99,7
Дилег материалдары — муң кубометр	133,9	107
Кидис идик — муң эжем	68,5	105
Хөм идик — муң эжем	71,6	98
Дарыяныга кылыгылары — муң рубль	1105	111
I категорияның өлкө, баары-биле каттай өлт — тонна	9919	110

Колбаса кылыгылары — тонна	1180	105
Саржаг — тонна	548	124
Чалаа сүт продукция — тонна	12468	95
Далаан — тонна	10282	103
Хлеб болгаш хлеб-булка чылыгылары — тонна	17117	105
Нодитер кылыгылары — тонна	706	91
Дус (чөм) — тонна	9781	90
Балык тымыжы — тонна	253	110
Пиво — муң дкл.	212	123
Энелде-чытган — муң дкл.	82	64,1

182 млн. кВт-шак электростанцияны, 34 муң тонна хөмүр-даштын, 2,6 муң тонна даг-дугун, 3,4 млн. туулу, 4,8 муң кубометр демир-бетон кылыгыларын, 24,9 муң кубометр дилег материалдарын, 11,6 муң эжем хөм идикти, 98 тонна саржагын, 1282 тонна далаанын пландан ажык бүдүрүн үндүргөн.

1972 чылда 1971 чылдыкынан хөйү бүдүрүн үндүргөн болза:

Энелде-чытган демир-бетон	5,9 муң кубометр
Тулуг туулу	3,5 млн. кезек
Дар-дугу	4680 тонна
Кидис идик	3,4 муң эжем
Саржаг	107 тонна
Эт	895 тонна

Республиканың улетпүр эргелели чылдың он бир айларында продукцияның бот-уезин чигедиринин планын күүсеткен, «Тыва даг-дугу» комбинат, Каа-Хем хөмүр-даш разрез, алты заводу күрүнө хөргөдүгүн элзиң камнап алган.

Улетпүр нийтизи-биле ажыл-агыйга эки түннелерин чедиң алза-лаа, чамдык бүдүрүгелер кол-кол көргүзгө айы-биле планын күүсеткен.

Чөдө, тос бүдүрүгө коллектив продукция сайгарынын планын күүсеткен улуус ажыл-агыйыга 624 муң рубльдиң продукцияны чедиң берди. План күүсөдүгүнн арасында Ак-Довурактын УБК-ы, «Тулуг кезектери» комбинат, Каа-Хемниң мыйи ажыл-агый чери, «Сельхозтехника» Бир-Хем саа-бары бар.

Нийти продукция бүдүрүгелерин чыл планын 11 бүдүрүгө, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн планын 14 бүдүрүгө күүсеткен, а 20 бүдүрүгө күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн мурнуулар чымын чедиң алган деңгээлден чыгарган.

Кызылдың хлеб заводу, Чадаананың тараа пункттуу, Устүү-Енисейин балык заводу, Кызылдың дарыяныга комбинаты, «Сельхозтехника» Чадаана саа-бары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн планын күүсеткен болган 1971 чылдың деңгээлден чыгарган. Чыл дүгүзүндө 194 тонна тулуг чыгарып, 805 муң рубльдиң мебели, 532 тонна чалаа сүт продукцияны, 78 муң дкл. энелде-чытган айыа чедиң берди.

II. Көдээ ажыл-агый

Баш удур үндүргөн савалгалардан алырга, 1972 чылда көдээ ажыл-агыйының нийти продукцияның хөмчөдүгүн 67,1 млн. рубль болган болган 1971 чылга бо-дараа өздө 10 хуу, оон иштиңде чөдө ажыл-агый продукцияны 51 хуу болган.

Ажыл-агыйының бүтү категорияларына көдээ ажыл-агый култураларының нийти чымылазы мыйдыг.

(муң центнер-биле)		1971 ч.	1972 ч.
Тараа културалары		1764	2971
Картофель		153	227
Ногоа		44	52
Кукуруза		892	2037
1971 чыл-биле дейгээр, тарааның нийти чымылазы 68 хуу, картофелдин—46 хуу, ногоаның—21 хуу көвүдөн. Кукурузаның нийти чымылазы 2 агык катап көвүдөн. Ажыл-агыйларын бүтү категорияларына тараа култураларының дү-жүдү гектардан-на 12,3 центнер болган, а 1971 чылда гектардан-на дүжүт 7,4 центнер турган болган. Гектар бүрүзүндө картофелдин дүжүдү 54 центнер, 1971 чылда 36 центнер, ногоаның — 52, оон мурунда чылда 60, кукурузаның — 70, а 1971 чылда 31 центнер болган. Республиканың ажыл-агыйлары 1972 чылда күрүгө 132,7 муң тонна саржаг, оон 72,8 муң тонназын пландан ажык, бедтен өрткөк саткан. Күрүгө тараа саа-бар план (пландан ажык берген даа-ганы кир саварга) 120 хуу күүсеткен.			
(Улаңчызы 3-кү армиде).			

1973: ТОСКУ БЕШ ЧЫЛАДЫҢ ШИИТПИРАЛЫГ ЧЫЛЫ

ХӨЙ ПРОДУКЦИЯНЫ БЭЭР

Каа-Хем районнуң көдээ ишчилеринин 1973 чылда социалисттик хүлээлгелери

Каа-Хем районнуң ажылчы чоннары бийлел 1972 чылда көдээ ажыл-агый продукцияларын бүдүрү болгаш белеткээр талазы-биле улуус ажыл-агый планынын болгаш боттарыга алган социалисттик хуушчуларын күүсеткен. Бир гектарга оонаштыр 18,2 центнер дүжүтү өстүрүп, күрүгө 37 муң тонна тарааны саткан, планын 193,3 хуу күүсеткен. Ажыл-агыйлар шунтуу үрелинин бүрүн уруп, нийти-нин маалым чөм-биле хандыр-

ган. Эт саадынын планын 1971. с. сүтүн—109,2 болгаш дүжүт—105,3 хуу күүсеткен. Боттарынын бар аргаларын санап көргөш база тоску беш чылдың үшкү чымында улуус ажыл-агый планын хуушаа бетиңде күүсөдир дээш көдээ ажыл-агыйның, улетпүрүн, тулугу болгаш транспорт-туу, ажылдакчыларын Бүгү-эвеле социалисттик чарыжыга киришпешан, Каа-Хем район-нуң ажыл-ишчилери моон адаанда социалисттик хүлээл-гелерин ал тур:

МЕХАНИЗАЦИЯ БОЛГАШ ТУДУГ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ:

ЧЕР АЖЫЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ:
— бир гектарга оонаштыр тараа култураларын дүжү-түп, 1974 чылдың тарылгазын-га дүжүтүн өй-шаада болгаш эки шинарлыг белеткээр:
— 53.000 тонна силосту, 1200 тонна сенажы салыр, 15.600 тонна сизини белет-кээр, саванын шөлдөргөн өй-шаада чайлаа ажаал алыр;
— үр хуушаады културдуг одаарларын 200 гектар шөл-ге тургузул, «Коммунизмче орук» колхоз биле «Бурунгаар» со-хозка 600 гектар сүтаттыг терин ажаалгаа кирер.

МАЛ АЖЫЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ:

— төрүрү чүс малга оонаш-тыр, бызааны—82, алай, хура-ганы—92, кулууну—80, тө-

— тракторларын болгаш кө-дээ ажыл-агый кожуг маши-наларын септелгезин 1973 чылдың апрель 1-ге чедир доо-зар; сизин ажаар техниканын белеткелени июль 10-га, сил-ос ажаар комбайнларын—ноя-брь 15-ке, тараа комбайнларын, механизаторларын шинар-нын, тараа аргаар техник-аны болгаш тараа шыгаар-ларын септелгезин—1973 чылдың август 1-ге чедир доо-зар;
— классик механизаторлар-ның соотазын 70 хуу чеди-рер; чыжыгезин бир тракторга оонаштыр ажылдап кымыш-кыны 1.100 эталон гектар че-дирер, кывар-таар материал-дарын 3 хуу камнаагызын алыр.

бода малдың ортумак дилег-деннэни 338, хойлук болгаш ишкүлүк—42, хаванарыны—100 килограмм чедирер;
— 1973—1974 чылдарын кыштагылашканын ноябрь 1-ге чедир үлгүлөргө белеткээр;
— күрүгө 2.900 тонна сүт-тү, 2690 тонна этти, 161 тонна дүжүт саа-бар;
— мал ажылынын продук-циянын саадынын чыл планын 1973 чылдың декабрь 25-ке че-дир бүрүн күүсөдир.

— тулуг-монтаж ажылдары-нын чыл планын декабрь 25-ке чедир күүсөдир.
— колхозтарга болгаш со-хозтарга 6 ишек кажазын, 6 хой кажазын, төрүүр хаван турар ийи, 250 бызаа кирер ка-жааны, «Коммунизмче орук» колхозка 21 автомашина кирер гаражын, өрүмчел казар 8 ку-дукту, бир асы-салты, «Бурун-гаар» совхоз биле «Ленинчи орук» колхозка хову турла-ларын, нийти шөлү 5.018 дөр-белчин метр 49 чурттага ба-жынын тулар болгаш ажаалга-га кирер.
Бо хүлээлгелерин алыш-таан, Таңды районнуң ажыл-чы чоннары социалисттик ча-рыжыга кийгирип тур бис.

Саалда көвүдээн

«Барын» совхозтуң Бижинитиг-Халла ийи сүт-бараан фер-мазы туруп турар. Саар инектин хайу Н. К. Оюнарова уурткан № 1 фермада. Шупту 188 саар инектин 106-зын ында бо хүннөдө саап турар. Оларнын шуптузун тургузу азырап, чөм белеткээр бөдүүн чекти тургускан, ында чар-балаан тарааны хайынадыр саар инектерге болгаш чаш бы-зааларга берип турар. Моон мурунда ындагы органы ажыла-вайн турган болгаш кышкы үдө сүт саалдазы амгы деңгел-ден куду бөлүп келген. Коммунист Х. Х. Хирлиг-оолга уурткан № 2 фермада база-ла шап ындагы органы ажылап турарындан шупту саар 142 инектин 102-зин бо хүннөдө саап, хүндө-ле 490—500 кг чедир сүтү ал турар.

Эрткен чылдарда кышкы үдө мындагы элбик сүт саап албайн турауус. Ам дээрге бир саар инекке оонаштыр хүндө 4,9—5 кг чедир сүтү хол-биле саап ап турар апардыс. Моон соңгаар инектер түлүктөлүп төрүп эгелээр, сүт моон-даа көвүдээр—деп, Хомушук Херелович бистиң-биле беседазын-га чугаалаан.—Ферма коллективи бо кышын сүт саалдазын көвүдөдир, амык-даа, улуг-даа малдың баш санын хортатпас дээш партияның болгаш чазантың Бүгү-эвеле социалисттик чарыжыга киришкенин кийгиригден дондаалыга үндөйлөш, тоагар хөмчөдүгүн ажаалдап кылгаш, боттандырып турары бо.

Бо ийи ферманың найызында-да инектер бызаалап турар. Бо хүннөдө чедир бизинде 28, өскөндө 24 инек төрөп, бызаалары четче менди. Төрүүр чокушулаан инектерни мал тарып бооздары техник-биле мал ичизи тарып бооздылга журналын өзүгээр айткан хуушааны барымдаалап шийинч иргеш, 10 хонук бурунгаар тургузу азыралга кирип турар. 200 ажык молдурга, бызаага, сүтүрүк укаалыг 80 ажык ху-нажыны саап ылбырадып, өскө-даа немелде чөмөргөн бе-рип турар.

Бисте бо кышын мал чөм чөтчир. Сизин, саван, си-лөс болгаш концентраттыг чөмөрүн 2—3 айда ажырас кыл-дып курлазырал алган бис. Инек бүрүзүгө оонаштыр орту-ма-биле хүндө чүгө силосту безин 25 кг чедир берип турар бис—деп, Намсыл-оол Нам-оолович Оюнаров тайылбырлап турар.
Ферманың мурнакчы саанчылары Лидия Оюн, Моңгуш Чо-

дураа, Куулар Долгар олар ам хүндө-ле ортумаа-биле бир инектен-не 8 кг чедир сүтү саап ал келген. Саанчылар бо чыгыс социалисттик чарыжыга киришкеш, боттарыга алган хүлээлгелеринде чылда ортумаа-биле бир саар инекке оонаш-тыр сүт саалдазын 1800 кг чедир деп сорулганы салып алган. Бижинитиг-Халаның саанчылары сөзгөзүн сөзгөзү 36-луп шыдаар дээрин бо кышкы хүннөдөгү чедишкенини херечилей берген.

О. НЫРГЫС.

ЧУРУНТА: № 2 ферманың мурнакчы саанчысы Моңгуш ЧОДУРАА.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ ФОТОЗУ.

АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБААЛЫГ

БИЛИГДЕН ХАМААРЖЫР.

Ажылчы чонун ортуунга политиктиг өөредилгениң идея-кирилгелерин амыдырал-биле үндөсүн кылдыр көрүшкөн. «Барык» совхозтун Бажыг-Тогон Хал салбырында партия организаствы оңе улу кичээлгеин доктаамал салып турар. Коммунистерниң полит-өөредилгениңе белеткел ажылдарын баш бурунгаар чоруткан, оңу организаствыг эгелзээн — оңу доштонг чоруун бедиткен.

Салбырда марксизм-ленинизмниң үндөсүннөри өөренир политиктоо бар. Билдэ үжөн ажыг кичи өөренип турар. Оларның аразында партия кижигинери беин 18 кижиле. Ол политиктоолонг кичээлдерин дүрүктүлгү хуучун пропагандалар Сарыга Борбак-оол (школа директору) биле Монгуш Бастай-оол (зоотехник) олар чорутуп турар. Чылдагаан чокка кичээлде үер динчакчалар эгелзэ, пропагандалар кичээлдерин тайыбай болот бесте даалашкан хемчирлел кылдыр эрттирип, демдестерин журналы салып турар. Кызын канчаар өөренип турарын кичи дораан эскериптер. Бо чорук динчакчалары өөредилгеге соңуургаалын улам бедиткен.

Оң-биле кады салбырда зооветеринария база организаствыг чорукта.

Изаастан. Билдэ колдуунда малчылар, шунту 44 кижиле өөренип турар. Кичээлде ай-да ийи улаа эрттир кылдыр доктааткан. Зооветеринария-биле кичээлдерин совхозтун мал болгаш чер ажылчыны кол специалистери чорудуп турар.

Тема бүрүзүн амыдырал-биле, совхозтун ажил-агый-биле ханы холбап турарындан кичээл динчакчаларга солунда, амыктыг-даа эртер, Зооветеринария кичээлдерин догарай экономиканы өөренип тургаш, совхозтун мал, чер ажылчыны талам-биле бедит алган чедикшилерин санал, билдэ, бедер-четкестерин база доктардып, моон сонгаар чуну кылда экин дээрин чугаалжырлар. Бо чорук совхозтун экономиказын, оңу хөгжүлгүлүнн орутарын билди алырга дузалан турар. Кичээлде шагы устай, кызымаккай өөренип турар эртерин канча алаары артык эгелзэ. Билдэги устайыс Хо-мунуш Харыг-оол, тракторист Хо-мунуш Биче-оол, мал чычкан Сарыга Борбак-оол, чолочу Борис Оюнов олар өөредилгеге-биле өскөлдөр билдирип турар.

Салбырда парторганизация бо өөредилге чылдында бүтү коммунистерни өөредилгеге хаара туткан. Салбыр төвүн-

ден ырак черлерде чурттап, амыктыг турар 7 кижиле зооветеринария кичээлде, а үш кичээлге бо өөредилгеге-биле нинти билгиле бедит кылдыр доктааткан берген.

Салбырда парторганизация (секретары Б. Д. Сарыга) чутке коммунистерниң марксизм-ленинизм өөредилгезин эгелзэ, а комсомолчу-аппаратчы өөредилгеге база кичээлдерин салып, алаа партиягын удуруткан кыштырдыр. Аныктар ортуунда «Кругозор» деп политбөлүмүн организастван. Билдэ 23 комсомолчу бар. Ук бөлүмүн эмнедег пунктунун эргелекчиин Донга Серенмаа багай эгелзэ удурутуп турар.

Амгы үеде салбырда ажил-инчирлер СЭКП ТК-нын Чингис секретары Л. И. Бирининин эртен алдарыг юбилейге турактааткан байырыг хурагалга келгелле, партия болгаш казактык чоолта чаа үндүргөн докталарын улуз халыкшыла-биле өөренип, оңу кичи-биле бедитип турарлар. Парторганизация бо чутуга таанытыр-га ажилчыны политформаторларын, агитаторларын база кичириштерген.

М. ООРЖАК, Барыш-Хемчик райкуе-комуну амыдырчы.

СОНУУРГАЛ БЕДЭЭН

Планирны, алган хулаалаларын күс-диринге кадрларын теоретиктиг белеткелге улуз ролду ойнар. Бүдүрүлгенин экономикагын үндөсүннөри кичи бүтүдөс ханы билген түдүм, оңу амыктыг чоруун кадыг арта-биле бедитерин ол, билген турар. Кичилер амыкчаларында да ийчан чинк болур.

Бистин коллективте политиктиг болгаш экономикагын өөредилгени багай эгелзэ организастван. Бисте дөрт бөлүм амыктыг турар. Кичилерин эртем-билгиле, күлө-сонугураалын, амыктыг азын барым-даалап тургаш, оларын ол бөлүмнөргө хаара туткан. Нинти-биле 100 ажыг кичи өөренип, боттарының мергежил, билгиле бедитип ап турар.

Кичээлдерге өөренир темаларын бөлүмнөргө баш хуу сагындырып турар. Бо чорук дараалында чуну өөренип динчакчаларын баш бурунгаар билди амыктыг турар. Кичээлдерин колдуунда бистин удуруткан амыкчаларымыз кылдып турар. Чамдыкта партия хооромунун амыкчаларын база чалап турар. Ийчан динчакчаларын кичээлге, сонугурагалы улам бедитер боор-дур.

Коммунист В. А. Табеев удурткан бед-

гүмде бистин экспедициянын аэросептелге баазанын амыкчаларын өөренип турар. Олар мындыг кол-кол темаларын өөренип эртерин: планашкыныг болгаш экономикагын иди бериникини системаны сайырагайжырлар, бүдүрүлгө фондуну болгаш өскө-лаа. Аркан өскө-лаа бөлүмнөргө программа бөлүмнөргө өөренишкан. Пропагандистерден А. М. Корж, В. И. Куряев, А. И. Митус олар кичээлдерин коллективте ажил-амадыралы-биле хол-бак, бедик денгелге эрттирип турары-биле динчакчаларын максалын бедитип алган.

Ам бүтү бөлүмнөргө «1973 чылдын улуз ажил-агый планирны хулаа бедитке күсөдир дөшт улузунуң, түдү-нүн болгаш транспорттун амыкчаларын Бүтү-энгел социалисттик чарыгын калбарып дугайында» СЭП ТК-нын, СССР-нин Министрлер Чогулуныг, ВПС-тин болгаш ВЛКСМ ТК-нын доктаалын өөренип турар. Бо доктаал бистин кичи бүрүзүстү социалисттик чарыг-че улам сорук кичирген.

Г. АЛЕКСАНДРОВ, Тываның комплестик геология-шинчилел экспедициясында инженер.

Совхоз бүдүрүлгениң экономикагын амыкчаларын доктарай болгаш ханымы-биле өөренип эгелзэ кичи бүрүзүстү ийди билгиле бедитип, сонугурагалы кичириштерген турар. Бир эгелзэ ийи чыл мурунда бистин механизаторларын, малчыларын нинти план күсөдө-келгелге, малдык баш санын өстүрүшкө, сөгө, тараа бедик-келгелге кичээлге кол салып турган болза, ам продукциягын бот-үзөсүн чингидирген, артын чарыкталарын бот-үзөсүн болгаш малгалтага хамарышкан өскө-лаа амыкчаларын дугайы чугаалажып турар апарганы динчакчалар кончүг өөренип.

Билдэги бистин механизаторларымыз техника амыкчаларын кичээлдерин кичээлдерин күсөдир. 1971 чылда деңгелге бир кичиге ошааштыр амыкчалар кылмыш-кы 10 хуу өскө. Ол кылмыш чингилерин өскө-лаа адыраар-дап көргүзүп болур, чуте дөргө, бистин совхозуу-вустун бүтү адырлары оругалыг боор турар.

Чоолта чаа, бо амык 5-те бүтү хойжуларынмыз ийди хураал болган. Алаа чаа чылдын бедиткен социалистик хулаалаларын алган. Санаал берген эртер-хой амыкчаларын ийди куралдарын ама-даа бедит амыкчаларын турарымыз дугайында элзон шутумчулуктарын кылган. Билдэги мал чечин тус-тус кышталарга күзүн эрте-ле өөртүп бедитер, хар улаагын бөргө, хой техниканы олче мобилизастан, артык чарыкталарын үндүрүп турарымыз, харын-даа мал чамдыкта үзүткел бөргөдир малдын артык баксыраарыга хамарыштыр хойжулар чингил шутумчулук кылган. Ол дөргө, бөдүүн кичилерин экономика кайы хире ханмал турарынын доктарай чингил-дир.

Экономика амыкчаларын ама-даа хандыр өөренип тургаш, ажил-агыйымыз көргүзүлгө өскөлдөр удурутуп, бис.

М. МАКАЕВСКИХ, Кая-Хемде «Бурунгаар» совхозтун экономик.

ТАДЖИК ССР. Вахш хемин боттарының үзүндө бээр ирригаторлар Яван ортулажыны кур черлеринин 33 муң гектар кургаг чыткан черинге сугу бергенер. Бөгүн ол чер кода-хоорайды, дөштөм хөөң шолдорлор, садтар-дыг байлак чер аларган. Билдэ ам Ортакы Азияда эң улуз дөң электротехниктиг комбинат база туттунуп турар.

Күчүлүг насос станциялары, суг бугалары, амык болгаш дугалагы-даа сугтарылга херекселдер ол чаа хөөң амык-дыг районче сугу дамчыдып берип турар.

Гидротуурагулар Яван болгаш Обиник ортулажыны суг-биле хандыр амыктын боштайгы элзонче бедикши-нинг дооуун турар. Моон сонгаар Обиник ортулажыны ама-даа 25 муң гектар черин суг-биле долу хандырар улуз амык туруп турар. Билдэ беш километр дүртүгү чер ийи-нинг тошкелни дамчыштыр Вахштын сугу чөдө берген.

ЧУРУКТА: Вахш хемде Байлаанын гидро-бедитер. Дөрт чыл иштинде ол Яван болгаш Обиник ортулажыныгче 1 миллард 360 муң кубометр сугу дамчткан.

К. ГАРЕНСКИЙНИНГ ФОТОЗ. (СЭТА-нын фотохрониказы).

Коммунист Василий Явчат-тын удурткан бригаданың механизаторлары 1972 чылдын эгелзэ-де шалынык амыкчалар кичирген. Кызыр амык-лаа хой. Часкы тарылта-га бедит хамык тракторларын, ийди ажил-агыйын я-зы-буру машина-чепсөөн бү-дүрүлгө кылдыр септен алар. Машина-техниканы септе-ген кайы хире шыаарыг чору-п турарын бригадир боду хун бүрү шыаарыг ханын тур-гал. Бригаданың механизаторлары шунту чөбүр ийи-ник. Оларның аразында амыкчалар тоомай кичи чөдө-чөк. Амыкчалар бедиткенге, ошаалан хөрөөгө хамыска-галыг механизаторлар-дыр.

Ычачаа-лаа бригадир кылды-ган күлөлөрүн каш катан хылаан ноор чамчылдыг. Ол чорук кичилерин кылган амыкчалар эр-тарыхсалыгын бедитер. Бригадириниң шыг-гыг негедилерин механизаторлар эки билер. Септелгенге байг чорударга, амыкчалар кайы хире шыаарыг ийи. Часкы хун — чылды чөмөтөр.

Кыштын башкы айы төгө-төс. Тос-тостун оогу динчак-чалыла-лаа келген. Хар-чам улуз дүшкө, Механизаторлар-ын амыкчалар чыгыс-даа хун ошомаш кылмаан. Олар брига-дириниң тарылта шолдоринге организаствыг чөмчөлөгөшүн үзүлгө чөп сөөртүп эгелзэ. «Черин эки чөмөтөргө, чер сөдө эгелзэ-дег дүжүтү

— Кандыг херектиг чор си-лер. Василий Оюнович? — деп, сонугурап айтырган. Бригадир хөлзөөн бодалым амыкчалар, далаш чугаалагант — Тарылта-лаа келди, Василий Масловский. Бо амыкы канчаа чалай дүжүтү өстү-рүп амыкын бодол чор мен. Хөрөңүм хат алдыр деп чүвө бар-дыр. Ол бистин чылдын-ла өөдөлгөс-тир. Часкы тарыл-та үзүндө хөрөңүм шыи болбожырлар, хатна уду-р дөмөсөйгү дөң кандыг хө-мөчлөрүн алаа экин?

Агроном, бодалым ортап. Бригадир алаа өңү көчкөн болгаш ийи нарын айтырлар-ынм барызын салган. Василий Оюновичиниң кариерин бар-байлыгын, агроном чуту-ле чугаалаар ийи дөңгөзгө-чөт-тиккей маанай, оңу хөрө-ө артыкча бурунгаар үзө берген ортап.

— Хөрөңүм хат алдыр чору-мга удуру бо чылды канча-гымызды-лаа артын улуз хө-мөчлөй амыкчалар чорурар бис — деп, агроном далаш чөп чугаалаан. — Шымызла ол улуз амыкчалар мурунча чыл-дарыла эгелзэ берген бол-гос-тай бис. Оңу бодун эки би-лер сен. Василий Оюнович. Ам оңу улам ханмалдыг хө-рөк. Тараа шолдорин дини-

«Хөй дүжүттөн алза...»

— Кандыг херектиг чор си-лер. Василий Оюнович? — деп, сонугурап айтырган. Бригадир хөлзөөн бодалым амыкчалар, далаш чугаалагант — Тарылта-лаа келди, Василий Масловский. Бо амыкы канчаа чалай дүжүтү өстү-рүп амыкын бодол чор мен. Хөрөңүм хат алдыр деп чүвө бар-дыр. Ол бистин чылдын-ла өөдөлгөс-тир. Часкы тарыл-та үзүндө хөрөңүм шыи болбожырлар, хатна уду-р дөмөсөйгү дөң кандыг хө-мөчлөрүн алаа экин?

Агроном, бодалым ортап. Бригадир алаа өңү көчкөн болгаш ийи нарын айтырлар-ынм барызын салган. Василий Оюновичиниң кариерин бар-байлыгын, агроном чуту-ле чугаалаар ийи дөңгөзгө-чөт-тиккей маанай, оңу хөрө-ө артыкча бурунгаар үзө берген ортап.

— Хөрөңүм хат алдыр чору-мга удуру бо чылды канча-гымызды-лаа артын улуз хө-мөчлөй амыкчалар чорурар бис — деп, агроном далаш чөп чугаалаан. — Шымызла ол улуз амыкчалар мурунча чыл-дарыла эгелзэ берген бол-гос-тай бис. Оңу бодун эки би-лер сен. Василий Оюнович. Ам оңу улам ханмалдыг хө-рөк. Тараа шолдорин дини-

1972 чылдын чазы орай бол-ган когурунуң, доштатгы болган. Хат-шугураалган тараа, шолдун хамык довурак, хөр-өңү, кызыргылаан дөңгөзгө, хун кара бөзүн а-малык бээр. Кызыл шугу-ран, кум-доурак бүдү өртө-чөйиң дуй амык негелт дөг салгындар. Оң соонда ча-мдыкта өл харын беин холу-й чаафтар. Ычачаагаш механ-изаторларын амыкы шарымал, бергенеп турган.

Бригаданың бедит тура-со-руктун кичилерин боду-стун кариерин боду-стун кариерин дү-жүт бөргө. Дүжүт чок эрестиг амыкчалар тургаш, час-кы тарылганы он ийи амык хунулаа доошкан.

Бригадир Василий Оюнович Явчаттын удурутканга-биле бригаданың механизаторлары часкы тарылта үзүндө агро-техниканы бүтү хөмчөгөдирин бүрүп сагаан. Черин чардарга хөрөңүм, ширинти алдарга о-төзө, оңу алаа хозал хозал тургай херекселди амыкчалар Тараагаш кичилерин «СЭП» деп дикс чок селжыларын амыкчалар. Чыгыштан тараа-туксак дөңгөзгө амыкчалар дөңгөзгө хамык дүжүтгө барып дүжүгө, оңу кызылгаш-тайгаш бастырып кантар, улуз төсө бистеринг чы-а

ХОЙЖУНУҢ ОЛЧАЗЫ

Ол хун Эрг-Барыкка оон амык эгелзэ болган. Оңар-Хову таварыг комсомолчу хойжу Хо-мунуш Эрес-оолдун кышталаче углай ханкан бис. Улааанла-ла кыштал көстүп келди. Бажыг, шеверин кылдыр туттунган кышкы хой кыжазы, оңу чанында курдавырап каан көк олчаан улуз сараат көстүп тур.

Бажындан анык эр бистин уткуй үнүп келди. Болжоз даргазы Онтаа Данзырочун Сарыгарын танып кааш күлүмзүрүп-дур.

— Көрүңер-ле хып даан анык, а шынына үш чыл хойжулаан, үш уругун адазы Эрес-оол малчынымыз бо-ла болгай — деп, дарга машинасындан үнүп чыда бисте тайыбырлай-дыр.

Мендиреги танышканымыз соонда аал-дын өлгөрү бисти бажыгче чалаан. Бажынын ишти дөштө, арыг-сылг-даа болза, дериг-херексез эгелзэ, шеверингиз аажок кылдыр элип каан чыгыс-лаа демки-орун, бөдүүн стол, сандалар болгаш аш-чөм, сава салган бичежөк шкаф бар бо-ла. Бажынын иштин, чоолта чаа-ла хире, аккыр кылдыр чугайлап каан.

— Мында турум чурттавай турар си-лер бе, Эрес? — деп айтырдым.

— Чок. Эгелзечип кадарып турар бис. Чогуу бажынымыз колхоз төвүндө болгай — деп, ол чоргаарал-биле харылааш, уламчыл чугаала беран дөңгөзгө, колхоз даргазын көрдү.

— Эгелзечип кадатче киргеннерниң бирөөзи бо шыккамы, Онтаа Данзыр-очун? — деп айтырдым.

— Ие. Анык малчынырдан суурда барып чуртай берген улуз бо ийи. СЭП обкомунун тоску пленумун шийтирле-рин ботталдырышкан амыкчалар болор шы-каш анык кичилерин мал амыкчаларга хаара тудары кончүг улуз уду-рулашты. Ам бо чылдын чутке хойжулардан беин 11 өг-бүлени эгелзечип кадатче шийти-лер деп колхоз баштаар чери шийтир-

лаан — деп, дарга чугаалады.

— Эгелзечип кадатче шийтирге шап-тыктыг чутулдар турар-дыр бе? — деп, Эрес-оолдан айтырдым.

— Анык кичилерге, бистерге суурдан ырак чурттап, амыкчалар туруп бөргө, амык-биле чугаалаарга, чалгаарынчыл, амыкчалардан чылды каар, уруг-ларынга-даа берге боор-дур. Эгелзечип кадарып эгел-зөндөн бээр үш уругуус-даа суурда, бөт-тарынмыз-даа улузүс эртирип кааш хө-стүт үе-шагымыз чып амыкчалар турар апар-ымыз. Чогуу берге чөк тур. Бистин ховуус чаа төрүп эгелзэ. Амыкчалар ба-чымы аажок болбайнаан. Ычачаа-ла амы-кчаларда бергедейин тур бис. Бистин боттарыны ышкан сакмашник анык өө-рүвүс бар. Олар бисте эки дузалашып турар — деп, Хо-мунуш Эрес-оол тайы-бырлай-дыр.

Оң соонда 2 сакмашник, өг-бүлениң эд-лери кыжазынче бажыккан — хураганар амырер ой келген...

Ол колдана төрүтү 257 хой бар болду. Оларын 90-ны оодалган. Шунту 92 хураган, азы 2 хой ийи-төстө болду.

Комсомол райкомунун кижигүн Хо-мунуш Эрес-оол хой амыкчалар 3 чыл амык-далап турар. Эрткен юбилейгил чылда тө-рүтү чус хойга ошааштыр 92 хураганы менди дөргүктүргөн, чартык-нарын дүктүг хой бүрүзүгө ошааштыр 2,5 кг дүктү кыргып алган. Тоску беш чылдын бо шийтирлең чылдында төрүтү чус хойга ошааштыр 100 хураганы камгалап, бир хойдан-на 2,5 кг дүктү кыргып алырын күлөзгөн.

«Бүдүрүлгениң анык муракчалар» деп хөрөк демдөңгө эгелзечип Хо-мунуш Эрес-оол мал амыкчаларын Бүтү-энгел социалисттик чарыгында ийи-нел-лиг кичирин-биле анык хойжу Хо-мунуш Сарыг-оолду чарыкка кыгыртыган.

О. НАМЧЫЛАН.

МУРНАКЧЫ

Барыш-Хемчик район-да «Большевик» колхоз-тун механизаторлары бо хуннөрдө часка техника септелгезин чедикши-ниг чорудуп турар. 1972 чылдын дүжүдүнүң маа-дырларының бирээзи Хо-мунуш Тага септекчилер-

ниң аразында муракчаларының бирээзин сана-дып турар. Ол амгы үеде бодунун тракторун сеп-телгезин кирген болгаш хун улуун үрүлчү 120—130 хуу күсөдир келген. Бодунун кызымаккай

күш-ажылы дээш ол эр-тен чымын Тук-ажыдың Кызыл Тук ордени-биле шаңнаткан.

ЧУРУКТА: Хо-мунуш Тага септелгезин-де.

С. ФЕОКТИСТОВТУН ФОТОЗ.

БЕДИТКЕН ХУЛЭЭЛГЕЛЕР

Чаз чылдын эгелзэ хуннөринде Кая-Хем районунун «Тингелге» колхозунун хойжулары колхоз төвүндө чыгыс, эртен чылда канчаар амыкчаларын түшөп, беш чылдын шийтир-лиг үшкү чылдында кымыр ийиң дүжүгү, хулаалалар негел-тинер дөргөн зоотехник чугаала-а амыкчалар.

Мал амыкчаларын продуктуларын бүдүрүлгениң бөлөк-бөлөк кичилерин болгаш бедик-лаашкыны чедикши-нинг эрттирер талам-биле Бүтү-энгелдик социалистик ча-

руур хою 3400 баш. Амгы үеде ийи коданда хой оодан эгелзэ, чаш төд онча-менди дөргүтүп турар. Колхозтун 10 муң амык баш шор мал бо хуннөрдө тургузу азыралда кирген, ычачаагаш хойжулар-дан билдиргэ ажаалаа негел-тинер дөргөн зоотехник чугаала-а амыкчалар.

Мал амыкчаларын продуктуларын бүдүрүлгениң бөлөк-бөлөк кичилерин болгаш бедик-лаашкыны чедикши-нинг эрттирер талам-биле Бүтү-энгелдик социалистик ча-

рыгын калбарып дөшт пар-тия, казактын үндүргөн докта-ал-шынтирлеринге ма-малчылар сорук кирип, бедит-кен хулаалаларын алганар. Алаа бир дугаарында анык хойжу Эртте Алай өс ал-гаш, төрүтү 100 баш хойнуң чаш төлүн чөтө алышкан, бир хойга ошааштыр 2 кг 400 грамм дүктү алыр мен деп күлөзгөн.

Дараазында санаал берген-ер эш Алайның саяалыг ийи-биле бедиткен, чус хойдан 95—100 бедит хураганы амы-рын күлөзгөн.

Оңу амыкчалар боттарының кү-жү-биле канчалар, чуртта-ла бажыларын септен, 23 муң тойна бүдүк бүрүч бө-лөткен, Эрткөздө суг уну-нун сисинин бүрүн кезип бедиткен алырын күлөзгөн.

Хураалд түнелгелде эр-тен чылда эки амыкчалар элзон каш хойжуларга акша шаңналын тывышкан.

С. КЕНДЕН.

ТЫВАНЫҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМНАРЫ

(Төнтүз. Эгеин 1-ги арманда).

1973 чылда чаагай дүжүттү алдырып республиканың ажал-агымдары 123,7 муң гектар черин алдырган, ол дөргө 1971 чылдан 1,3 муң гектар хой болуп турары-дыр. Чер алдырылганын планы 103 хуу күсөттүнгөн. 1972 чылда төлдөргө 8,3 муң тонна минералдык чөмүшчүлүктөргө төккөн, ол 1971 чылдан 12 хуу хой болганы ол. Тарылганын бир гектарына ошаптыр минералдык чөмүшчүлүктөн физиктиг деңиз-биле 23 килограммны чашкан. Көдө ажал-агым техникасын септөөнү организастык чоруп турар. 1973 чылдын январь 1-ге чедир тракторлар септөөнүн планы 7 хуу ажыр күсөттүнгөн, аядазын — 29, тракторлар септөөнү — 42, чык автомобильдерин септөөнү 32 хуу ажыр күсөттүнгөн. 1972 чыл дүргүзүндө республиканың колхозтары болган сөхөстөрү 45 тарыга ээлчештирилген, азы 1971 чылдан 9-ту хойну ажалга кырген.

Чык тарылганын ажал-агым колхозтар, сөхөстөрү 31,2 муң тонна үренин уруп алган. Уренин белеткөөр план 100,2 хуу күсөттүнгөн. Складтарга урган уренин долуу-биле хылаан.

Ажал-агымдарын бүтү категорияларына мал ажалын продукттарын бүтүргөн болза:

	1971 ч.	1972 ч.
Код элт — муң тонна	20,5	20,3
Сүт—муң тонна	58,3	57,5
Дүк—тонна	2314	2319
Чуурга—млн. борбак	18,4	18,9
Баш удур үлдүргөн санага бэугаар 1973 чылдын январь 1-ге чедир продукттуз малдын баш саны мындыг:		

Ажал-агымдын бүтү категориялары	оң иштөөдө колхозтар болган сөхөстөр
муң баш	1/1—1973 чыл-га хамарыштыр (хуу)
1/1—1973 чыл-га хамарыштыр (хуу)	муң баш

Мыймыг бода мал, оң иштөөдө:	197,8	100,2	109,9	100,4
Инек	73,1	99,6	38,0	101,0
Хавал	34,3	100,9	16,7	103,7
Хой, ошкү	1162,4	103,1	1003,5	102,9

1972 чылдын январь 1-де турганга бодаарга баш мал чыгуун ажал-агым өскөн, ыңчаа-даа чонун ажал-агымдарында инектин болган хаанын саны өскөн.

Бир инекке ошаптыр сүт саалганын чыл планы 101,4 хуу күсөттүнгөн, ыңчаа-даа колхоздарын, сөхөстөрүн инектерин продукттуз чоруп 1971 чылда бодаарга кудулаан. 1972 чылда бир хойга ошаптыр дүк кыргылында 1,9 хуу, төрүдү дугага ошаптыр чутуга алдыры 10,1 хуу болгон.

1972—1973 чылдарын кышын дөңдө малдын чыккаган бир бажына ошаптыр мал чык-биле хандырылган колхоздарда болган сөхөстөрдө болза өргөк кыштагылашканын байдалында дөргө болуп турар.

Малдын чыккаган баш санына ошаптыр бүтү бодун чөмөр — центнер оң иштөөдө:	1972 ч.	1973 ч.
сүт	6,2	7,9
бир инекке сүлөс — тонна	3,4	4,1
Чыккаган санаагындар алдырга, 1972 чылда колхоздарын инекти оруткан 19,4 млн. рубль болган болган 1972 чылдын январь 1-ге чедир. Колхозчуларга күш-ажыл төлөөринде 12,0 млн. рубль үлдүргөн, ол болза 1971 чылдан 20 хуу хой болуп турары ол.	3,3	3,9

Бүтү категориялар ажал-агым мал ажалын продукттарын жүргөтө сатканы мындыг:

Мал болган күш ээди (көп) — муң тонна	1972 ч.	1973 ч.	1973 ч. хамарыштыр (хуу-биле)
Сүт—муң тонна	15,2	14,8	97,4
Дүк—тонна	23,6	24,2	102,5
	2663	2755	103,8

1972 чылда мал ажалын продукттарын садарын план — сүтүү 105 хуу, мал болган күш ээдин 102 хуу, дүтүү 96 хуу күсөттүнгөн.

Колхозтор-биле катой көдө ажал-агымны хөгжүдүргөн 1972 чылда 30,9 млн. рубльдин капитал салымшыкынын үлдүргөн. Херек кырында оң 27,4 млн. рубльдин, азы 1971 чылдын деңизинден 14 хуу хойну шөгүткөн.

3,6 муң баш мыймыг бода мал кирер болган 20,3 муң баш хой кайаазын ажалга кырген. 61 муң га оларым сүт-биле хандырган, 1,1 муң гектар шөлдү черин мелорастап эшкиткен болган кургактаас ужуруг черлерге культура-техника ажалдарын кылып чоруткан. 129 километрге чык сөхөстөрү электрөөнү дамчыдылганын шүтүмүн туткан. Республиканың колхоз, сөхөстөрүндө чыккаган этакон тракторже шилчидерге интизи-биле 1961 трактор бар. Чыккаган чер алдырылганын шилчидерге олар интизи-биле 1059 муң гектар черин алдырган, 1971 чылда ол көргүзүп 1017 муң гектар турган болган.

III. Капитал тудуг

1972 чылда ажал-агымдарын бүтү үдөөнүнүн (колхозтарын кыргыштырып) күсөт-биле 59,4 млн рубльдин кол фондустарын, оң иштөөдө 34,9 муң рубльдин бүтүргө хөвирини, ажалга кырген.

Ажал-агымдарын өдүрүндө Бай-Хаактын хлеб заводу, «Тыва кобальт» комбинаттын сөүгү рудини, электр дамчыдылганын 105 километр бедик вольтузу шүтүмү, 36 муң квт күштү 5 подстанция, хонукта-ла 500 машинага кыварчаар материалдарын бээр станция дөш өскө-даа объектилер кирген.

1972 чылда Тыва АССР-ниң улус ажал-агымды хөгжүдөөдө 86,7 млн. рубльдин капитал салымшыкынын (күрүе болган кооператив колхозтарын кыргыштырып) үлдүргөн турган. 1972 чылда херек кырында 79,2 млн рубльдин, оң мурунда чылдындан 153 муң рубльдин капитал салымшыкынын азы 1971 чылдан 0,2 хуу ээшти шөгүткөн.

Тудугуң көрө бэугаар кылар ажалдарын чыл планы 57,5 млн. рубль хөмчөөгө азы 97 хуу кылар күсөттүнгөн. «Тыва тудуг» трест 16,6 млн рубльдин тудуг-монтаж ажалдарын азы планын 90 хуууу кырган. «Тыва көдө тудуг» трест 14,5 млн. рубльдин ажалдарын кылып, планын 104 хуу күсөттүнгөн. «Тыва сүт тудуг» трест — 4,3 млн. рубльдин ажалын кылып, планын 84 хуу, «Тыва септөө-тудуг» трест — 6,4 млн. рубльдин ажалын кылып, планын 100,0 хуу күсөттүнгөн.

1971 чылда бодаарга республикага көрө бэугаар кылар ажалдарын хөмчөөлү өрткөн чылын 6 хуу улгатаан. Трестер ажал-агым ажалга өздө мындыг: «Тыва тудуг» — 8 хуу, «Тыва көдө тудуг» — 10 хуу, «Тыва сүт тудуг» — 12 хуу, «Тыва септөө-тудуг» — 19 хуу.

Тудуг-монтаж болган дузала ажалдарында ажалдар турар бир кичиге ошаптыр күш-ажылды бүтүргүзүп 4 хуу, а ортук ажал төлөөрү 1 хуу болгон.

Чылда күш-ажылды бүтүргүзүп планын 103 хуу чөмөгөн. Ыңчаа-даа «Тыва тудуг», «Тыва көдө тудуг» трестер күш-ажылды бүтүргүзүп бедиринин планын күсөттүнгөн.

Тудуг-монтаж ажалдарын бот-үнесин интизи-биле планы күсөттүнгөн. Күсөттүнгөн тудуг-монтаж ажалдарын бот-үнесин барык 500 муң рубльге аартаан. «Тыва көдө тудуг» трест 400 муң, «Тыва сүт тудуг» трест 200 муң ажал рубльге аартаан.

Кол-кол тудуг-монтаж ажалдарында республикада интизи-биле тудуг конструкторларын монтажтары долуу-биле механизастыгын, чер ажалдарын болган бетон беткөөрү 99 хуу механизастыгын. Шүтүктү ажалдары 71 хуу, булу дозулаары — 73 хуу, материалдарын чүдөөрү, дүжүрү — 94 хуу, хөмдүк беткөөрү 97 хуу механизастыгын. Тудуг ажалын кол-кол хөвирлерин механизастыгын деңиз 1971 чылдан өскөргө өскөргө.

IV. Транспорт болган харылзаа

Нини ажал-агымды автотранспорт күш сөүртүрүп чыл планын 109 хуу, пассажир сөүртүрүп 102 хуу күсөттүнгөн, тонна-километр талаан-биле чыл планы күсөттүнгөн. 1971 чылда бодаарга пассажир сөүртүрүп 9 хуу, күш сөүртүрүп 19 хуу болган күш санын 6 хуу улгатаан.

Ажал-агымды пассажир сөүртүрүп болган чыгыш 1971 чылдын январь 1-ге чедир. Ыңчаа-даа сөүртүрүп чыл планы күсөттүнгөн.

Харылзааны бүтүргө эргелел тариф талаан-биле орулганын чыл планын 100,3 хуу харылзаа продукциянын талаан-биле 103 хуу, күш-ажылды бүтүргүчү 104 хуу күсөттүнгөн. Мурундагы чыл-биле деңизге тариф орулганын 8 хуу, продукциянын хөмчөөлү 9 хуу, күш-ажылды бүтүргүчү 6 хуу улгатаан.

V. Чоннун материалдык чаагай чоруунун болган культурлуг деңгелин өздөдө

Улус ажал-агымдын бүтү адырларында ажалдар турганга саны 1972 чылда ортума-биле 1,4 хуу көвүдөн. Ол-ла үдө айда ортума ажал төлөөрү республикага 1,7 хуу, оң иштөөдө үлдүргө 4,8 хуу болгон. Айда алдыр ортук ажал төлөөрүн өздөөгө материалдык илгер бериштин фондустары төлөөрү улуг садарын болган. Ол фондустар чыл дүргүзүп 2194,9 муң рубль азы 1971 чылда төлөөрү 7,6 хуу хой ажалын төлөө.

Күрүе болган кооператив салымын, интизи-биле чөмөлөгөн кыргыштырыпшаан үрүмтөп садар бараан саарылганын хөмчөөлү 1972 чылда 160,1 млн. рубль болган болган мурундагы чылдан 8,1 млн. рубль азы 5 хуу улгатаан.

Республиканың кол-кол салым организастыгын 1972 чылда үрүмтөп садар бараан саарылганын планын күсөттүнгөн мындыг:

	Херек кырында млн. рубль	Кол планга хамарыштыр (хуу-биле)
Республика интизи-биле		
"оң иштигиде:	160,1	102
Респотребсоюз	82,6	100,0
Салым министрствозу	63,2	97
«Тыва даг-дүгү» комбинаттын ажыл-чын хандырылга кылдизин	9,7	95
Аптека эргеледи	1,0	112
Союзпечать	1,0	105

Салым министрствозу, «Тыва да-дүгү» ажал-агым хандырылганын кыргыш, Олаар чүдө эргелел, Ажалдар болган балыкчылар интизи, мал ажал-агым черлери, сөхөстөр, «Ошотом» трест болган Зооматин 1972 чылда үрүмтөп садар бараан саарылганын планын күсөттүнгөн.

Чурттагы чонга чутула-чутула барааннар сатканы болза:

Агит-чөм барааннар	1972 чыл	1971 чылга хамарыштыр (хуу-биле)
Хлеб болган хлеб-булга кымылдары	105	
Элт болган элт продукттары	108	
Балык болган балык продукттары	97	

Тудугу бригада

Талыгыр ыракта кышкы күн Талды-Уулаанын бедик көк сымарын артык чаштына берзе-даа, оң хөвирлерин куу булуттарга дөргө, дөмгөлөр алды-сарала кылдыр хаалаан турар. Көжөк кызыл хуңгун чырында Хову-Асынын чаа тудуглары көрүштү-даа, магалачы-даа. Мир аттыг кудумчуда Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугу. Натпиг-оол Хуу-оолдун баштаан бригады 12 аал чурттаар ийи кыт бажынын кышталарын дозуу турда, аада чөдө бердиз.

Алардын тудугу боду, ийи кыттын деңгели-биле туткан, даван-дактарын кырында, биче механизацияны «Иповер» деп кыш-биле сөөлү дөрт шиферин көдүртүп келди. Келген чыгыш ажал тудугу Иван Кижир-оол ажалын туткан, салыр черинге дүжүрүшү.

— Бо шифер-биле кыштын дозуулар бис — деп, Натпиг-оол сеткил хайымын чуталады.

— Туткада чыгыс аал халдан үндүр херек. Каш-ла мпугатар өрткөндө улуг кышын сөөлү өжик черлери дуглатынын, балдылар даажы соок агаарга чыгыштар тарай берди. Тудугулар чалбышталган

Кызыл хоорайын электр станциянын мурнак ажалдыг диспетчер Зинаида Ивановна Дмитриева станцияда башкарылган кол шидинге дежурныйлан, хоорайже болган районнарже электр энергиянын үзүктөл чөккө бээрин чедип ап турар. Районнар төлөөндө тургускан подстанцияларын ажалдакчылары-биле дөрт харылзааны тудуп, чырыктын шынарыг болурунче

улуг одага көш дөңгөлөн, дымшан бердилер. — Ажал-херек кайы хире чоруп тур? — деп, одаг чамык чалдына олурбушаан, сопуургадыс.

— База бир бажынын дозуу-дүжүрүш — деп, бригадир Натпиг-оол харылзалганын, одага мыйшарын немей салып олурду.

— Кожамыска тудуг кылып чорбаан эрлерге бажын тутуруп каан, оларын оозун база тудуп кадымыс.

— Ча, ооздар, ам-даа ажал-даптаалык-дөш, Натпиг-оол хамыкты мурун, тудугже бажыны. Иптерин сөңүт-мурнуг база-ла хөдөлгөн үдү.

Чаа тудуг кырында ажал димителгын үндү. Натпиг-оол биле Чодка-оол сөс-тос хире мээр хире узун орусту хана кырынга эртин-биле салыптар. Бүрү чүдүктүн экинин таарыктын маламы-вышкан, ажал хөдөргөрдүгү, чыгыштар хөвирин салышкан. Хана база бир озурута бедик берген. Чодка-оол дараанында салыр чүдүктү ийиин чоруттарга, бригадир Натпиг-оол ажал тудугулар Нам-Сүрүн биле Кижир-оолдун итөөн ханзын көрө берди.

— Ажырбас-тыр, ооздар! Тудугда ажал-ыңчаар түдүктөн турду.

Кичээттейи салып келген. Эш Дмитриеванын дежурныйлаан шактарында тус-тус участоктарда чырыктын кывары үзүктөлүп көрбөзүн дежурный инжесер Нина Вовникова үнелеп чуталаан турар. ЧУРУКТА: Кызылдын электр станциянын дежурный диспетчер Зинаида Дмитриева башкарылган кол шидинин чамында.

О. ОХЕМЧИКТИН фотоу.

Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугу Натпиг-оол бажынар тудугуна дымчорелген, улуг арга-дуржулганын кичи дөңгөлөн айтып каалы. Оң бригаданын эртин чылдын планын 150 хуу күсөттүнгөн, социалисттик чарыкка бирги черин алган. Натпиг-оолдун бригадында амгы хүнөрдө 21 кичи бар.

Хову-Асынын тудугуларын чурттада тудууну талаан-биле 1972 чылдын тудуг-монтаж ажалдарын планын 123 хуу күсөттүнгөн. Ол үдө дүргүзүп эш Натпиг-оолдун бригады 12 аал иш-

О. КОРОДА.

КИРГИЗИЯНЫН ЭРТЕМИ

Кыргыз ССР-ниң Эртемнер академиязынын президентизи Курман КАРАКЕЕВТИН, республиканың эртем болган улус чырыдышкынын чедишкисинерин дугайында чутуу.

Кыргызиянын экономика, социал-политиктиг болган культурлуг хөгжүдөө Октябрын социалисттик Улуг революциянын тилгелдери-биле сыйып холбошкан. Патриархалдыг байдалдан социалисттик социалисттик интизиге чедир болган кайгачылык хөгжүдөө, культура революциянын амдыралга боттанганын, амгы үнүш нациянын хөвирлер тургусканы кыргыз улустун совет үдө эртип келген орун тода чуталаан турар.

Революция мурунда Киргизиянын улус чырыдышкынын сайыралынын деңгели дымчорелген. Бирги дегер дайынын мурун чарында бүтү Киргизияга 7 муң дегер өөреникчил 100 хире школа турган. А ортук тускай болган дөдө өөргөдөгү черлерин дугайында чутуа белин турбаан. Кыргыз улустун мичан национал билин-даа, литература-даа чок турган. Бүтү улустарын урууларыга боттарынын төрөк дымчорелген өөрени берген совет школан тургустууганын бир ошагай хөвир болуп турар. Национал билин тывылганы-биле, литература дымчорелген хөвирлерин тургустууганын биле болган чок совет интеллигенциянын кадрларын кичирилдиге-биле Киргизияга ол өргө амдыралга боттанган.

Киргизияга улус чырыдышкынын болган культура тургузушуну чырыдышкын совет улустун, бир-ле дугайында орус чонун амы-дума дузалажылаан улуг үжү-далыг болган. Россия Федерациядан биске белек мергендилүг тускай өөреникчил, балыклар келгиле болган өөргөдөгү хөвирлерин чоруткан. Ол бүтү чедирген дуза дөш кыргыз улус орус чонга кымылаар чок өөрүп четтиргенин илереди турар. Бистин болган өскө-даа республикаларын социалисттик чаартылгаларына улуг орус улустун деткимче дузалажылаан деңгээр чүве чок төгөдүгү ролду ойнаан.

Ужун чылдарын төңчүзүндө Кыргыз ССР улус чырыдышкынын хөгжүдөө болган улуг улустун аразына бижик билбес чоруктуу ууткаар талаан-биле улуг-улуг чедишкисинерин чедип алган. 1937 чылда Киргизияга 7,5 муң ажал бажымы, 265 муң өөреникчилериг 1748 школа турган. А дөргөн чылдарын эргелде улуг улустун бижик билбес чорук долуу-биле чуталганын.

Ыңчанган Киргизияга эртем-инициел албан черлерин тургузарынын үндөин салдыган. Республиканын экономика хөгжүдөөдө тус черин интизигинде ботууа байлактарын болган чинг-эрт кулавырын ажал-агым ажалга кыргыштырып берген келген.

Ужун чылдарда ССР-ниң Эртемнер академиянын дуза-

зы-биле Кыргыз ССР-ниң бүтүргүч күштерин болган бойду кулавырынын шинчилеп, өөренип көр талаан-биле улуг ажалдар кылдыган. Язы-буру кызыл байлактарын чыдар черлери тывылган, байлак гидроэнергетикти кулавырларын өөренип көргөн. Эртем талаан-биле саналар республиканын улус ажал-агым планынын үндөинин салган болган Киргизияга эртемни моон сонгаар хөгжүдөөгө илгит берген. Эртем кадрларын белеткөөгө совет улустун ажал-агым деткимчезинин болган Коммунисттик партиянын, совет куруненин доктаамал салым салымшыкынын ажалында дөргөн чылдарда-ла Киргизияга он ажал эртем-инициел албан черлери бар алган. Анаа улус ажал-агым болган культуралык хөгжүдөө пегелдер-биле холбошкан эртем-теоретикти алтырыларын шинчилер турар.

Немеч-фашисттик электерлерге улар кадыг-дошкун демиселдин чылдарында—1943 чылдын августта Совет чазактын интизиги-биле Киргизияга эртемнин улуг төвү—ССРЗ-ниң Эртемнер академиянын Кыргыз салымын тургустууган. Ол салымын шыгалдаган совет өртемдеринин бирөөн академик Константин Скрябин удурутуп турган. А 1954 чылда республиканын Эртемнер академиянын организастап тургускан. Ону тургускан чорук Ленин национал политиканын боттанганынын чайыннанач херетин болган. Амгы үдө Киргизиянын Эртемнер академиянын республиканын кол эртем төвү алган. Мында эртемниң кол-кол алдыралынын талаан-биле шинчилеп ажалдарын чорудуп турар. Ам Киргизияда 6,5 муң кичи ажалдап турар 64 эртем албан черлери болган 9 өөргөдөгү чери бар.

Амгы үдө улус чырыдышкынын болган дөдө школан калбак четкизи совет Киргизиянын эртем базаны алган. Республикада 800 муң ажал өөреникчилер өөренип турар 2 муң ажал школар бар, мында ажалдарын бүтү-интизиге ортук өөргөдөгү шидинчилер боттанган турар. 1 миллион 90 муң кичи өөргөдөгү язы-буру хөвиринде хаала туткан. Киргизиянын үшкү чурттагы бүтүрү өөренип турар. 9 өөргөдөгү черлеринде 40 муң студент, 36 техникумдарда 4,5 муң кичи ортук тускай эртемни чедип алыр дөш өөренип турар.

Совет Киргизиянын эртемнин болган улус чырыдышкынын шактын хөгжүдөө социалисттик орук-биле хөгжүдөөн ажал күштүгүн тодаргай коргусушаан, совет улустун ажал-агымдык, найырадыг чорутуун, кады ажалдажылаанын тодаргай херетин болган.

Совет Киргизиянын эртемнин болган улус чырыдышкынын шактын хөгжүдөө социалисттик орук-биле хөгжүдөөн ажал күштүгүн тодаргай коргусушаан, совет улустун ажал-агымдык, найырадыг чорутуун, кады ажалдажылаанын тодаргай херетин болган.

ПМА.

Кызылдың өөрөдиге черлеринде

ДЕМНИГ КҮШ-БИЛЕ

Кызылдын башкы училищесин 1945 чыда тургустунган. Бул 27 чыл дургузунда 2400 ажыг тускай эртемчилерин бастаган. 1964 чыда чедир чүгө эге класстар башкылары өөрөдиге турган болза, ам училищелде 4 салбыр ачылган турар: эге класстар башкылары, уруглар садынын кичииндикчилери, 8 чыл школаларынын кичииндикчилери, башкылары, баа пионер вожагылар белездор салдыр.

Бистин училищелде анык башкылары, уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

30 ажыг башкыларын иштетип бодуну тускай эртемчилерин белездорин, училищелде уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Угүде адаанымыс башкылар чүгө училищелде уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

В. Л. Ладановичин ажилында онза чүд болза өөрөдиге кичииндикчилер ажилында, пед-

гогика эртемчилеринде чаа чүдлерин тургустунган, ону бодуну болган башкыларын ажилынын дуржулгазына шигежеринче доктаамал чүткү болур. Олга Алексеевна тыва өөрөдиге эртемчилерин орус дылга өөрөдиге тааламалык башкыларын, тыва школаларын чамдык эге класстарына орус дылдын өөрөдиге номпарынын автору. Бичанган он өөрөдиге өөрөдиге тыва класстарга орус дыл башкыларын эки белездорин бооп турар. Галина Петровна Скрипальщикова эге класстарга математиканын методикасын башкыларын турар. Он кичииндикчилерин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Угүде адаанымыс башкылар чүгө училищелде уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Башкылар белездоринге уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Сөөлү чыдарда башкылар коллективин өөрөдиге шигежеринче уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Чүгө эки өөрөдиге эртемчилерин, анык башкыларын, уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

УЧИЛИЩЕНИН БИР ХУНУ

ССРЭ-нин 50 чыл болган он таварыштыр юбилейлик мактал бижик-биле шаанаткан. Кызылдын башкы училищелеринде кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Тыва АССР-ин школаларынын алдарлыг башкысы Ольга Алексеевна Тава-Самбууну номчулган кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Лингфон кабинетинин утилизацион кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Областын «Спартак» эки тура спорт ниитилелинин VII конференциязын турган. Ниитилелинде уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Областын «Спартак» эки тура спорт ниитилелинин VII конференциязын турган. Ниитилелинде уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Училищелде амгы үеин өөрөдиге аппаратура-биле байлал дериттинген лингфон, физика, химия, турулга, шери хероонин, күш-куятуларын, педагогикалык, музыкалык кабинеттери, библиотека, даарымыр мастерская ачылган турар.

Кызылда школа неделязы эгелээ

ШЫНЧЫ ДУЗАЛАКЧЫЛАР

Анык салгалчыларын коммунисттик мезгилдерге кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Наймсал Кызылда школа коллективтеринин шигежеринче уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Школа, ада-не, хой-ниити — бо үш кол күш бир демниг ачылган турар. Школа, ада-не, хой-ниити — бо үш кол күш бир демниг ачылган турар.

Школа, ада-не, хой-ниити — бо үш кол күш бир демниг ачылган турар. Школа, ада-не, хой-ниити — бо үш кол күш бир демниг ачылган турар.

Школа, ада-не, хой-ниити — бо үш кол күш бир демниг ачылган турар. Школа, ада-не, хой-ниити — бо үш кол күш бир демниг ачылган турар.

Коллективтеринин каттышкан ажык партия куралдарын эртеринге тургустунган. Школанын өөрөдиге кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Угүде адаанымыс башкылар чүгө училищелде уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

Башкылар коллективинин күжеништинин ажилында уруглар садынын кичииндикчилерин белездоринге бүтү таарымчалык байдалар тургустунган.

СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ

Судьяларның саналы чаңгыс

● ДОНДА-РОСТОВ. (СЗТА). Москвачылар Ирина Родина биле Александр Зайцев фигурлук конькичиинин талазы-биле 1973 чыда ССРЭ-нин чемпионнары болган. Оларгы черини тус суя шупту тывыскан. Ийги чери база москвичлар Ирин Чернаева биле Василий Благос алган. Людмила Смирнова биле Алексей Уланов (Москва) — үшкү черде. Москвачы Сергей Четверухин фигурлук конькичиининг чурттуң чемпиону адын ам база алган.

Байыр чедирген

КИРОВО-ЧЕПЕЦК

● КИРОВО-ЧЕПЕЦК (СЗТА-нин көр. Г. Зыков дамыткан). Бүтү-венделдин биатлон талазы-биле чачыл болган маргалаазы бодалга кылыр-биле кызылалыг 4х7,5 километрге чаржир эстафет-биле доозулган. Маргалаагы ССРЭ-нин ийги шигежеринче командазы тивилген. Ижевск-ден барган Александр Ушаков, Анатолий Сосков, Георгий Буряков олар үжөө болган Кирово-Чепецкчилер кичииндик олимпиада чемпиону Иван Бяков 20 градус соок, кааң ху-дус 1 шак 57 минутта 31 секунд болуп, эң эки түнөөдү болган. Тилекчин команданын ону чедип алыр ийги-ла амыр эвес болган. Маргалаа-нын ийги үе-чалаагы бирги шигежеринче команданын спортчулары мурнал келген. Олар-биле динамовчулар үжүрлө-жип, ийги шигежеринче коман-данын биатлончулары үшкү-ле черге чоруп турган.

Чита турттуг Геинаид Ковалев ийи үе-чалага чыгы чок бодалга кылгал, бир ду-гарында — кээп, эстафетанын делетейин ийи дамыр чемпи-он Александр Тихоновка да-мылып берген. Тихонов чаржы-рын база чедип шигежерин доос-кан. Бичанган бирги шигежерин

команданын шупту үнери чачыл чок кылдыр сагынылар аларган. Бичангыме үшкү үе-чалага Виктор Маматов чыгы кылгал, база бир долганлы эр-тер кылдыр шифа «алыр» ор-та. «Динамов» командазы би-ле ийги шигежерин — ийи команда тивип берг аргалы аларган.

Дөрткү үе-чалага Маматов, Талмашев барган Павел Матти биле Георгий Буряков бармы, делет келген. Хамык чүве оон ийги Риннат Сафин (бирги шигежеринче командан), Владимир Гуляев («Динамо») болган Иван Бяков (ийги шигежеринче командан) оларын маргалаа-зында шигежеринчилер алар-ган. Баштагы үе-чаладан эгел-ээш-ле Бяков октарын карага дөгөрезин дөгаш шалымкын ат-каш, өскөдеринден мурнал орукке манан үткөпкен. Олим-пий чемпион оон ийги улам ийрааш, ийги үе-чалага бодал-газын база чыгы чок эртерге-ген. Сөөлү үе-чалага 28 ми-нута 34 секунд — эң эки түнөөдү болган манан келерге, алаа чур-таштары адыш чаксап, ба-йыр чедирген.

Тилекчилерге 16-ла секунда четтес түнөөдү болган, ийги черин динамовчулар ал ү-гөн. Бирги шигежеринче коман-да үшкү чери ал, 1 шак 39 ми-нута 7 секунд түнөөдү бол-ган.

Владимир Иванов

ССРЭ-нин тулган

чемпиону

● АЛМА-АТА. (СЗТА). Конькичи спорт талазы-биле хей хейердин маргалаага 172, 822 сан алган. Ижевскден Владимир Иванов катан ССРЭ-нин тулган чемпиону болган.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ЯНВАРЬ 16-ДА

КЫЗЫЛДАН
19.00 — Телемөдөөр, 19.15 — «Чурукчу Петрова-Водкин» Документалыг фильм, 19.30 — «Өг-бүлө, школа, хой-ниити». Дамчыдала, 19.55 — «Мээң амдыралымын кичи-ини». Документалыг фильм, 20.05 — «Хой-ниити амды-ралымын экраны». Дамчыдала, 20.45 — Телемөдөөр, 21.00 — Чарладар, реклама, 21.05—23.20 — «Бустушун-нун». Уран-чечен фильм-шип, 1-ги, 2-ги сериалары.

АГААР

Бөгү республикага булут-таар, ону-барынын районна-га хар чаар. Агы-агы уг-лаанымын хат кошмак. Агарын температурасы да-лал районнага 18-23, өске-деринге 28-33 градус соор. Кызылда булуттаар, чагаас. Хат кошмак. Агарын темпе-ратурамы 29-31 градус соок болур.

Редатор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ЯНВАРЬ 16-ДА

НАПЫРАЛ: «Мында даң халалары ырым» (1-ги, 2-ги кезектери) 10.00, 13.25, 16.50, 20.15 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Мээң адым — Клоун» (1-ги кезе) 18.00, «Иениң ынакшылы» (1-ги, 2-ги кезектери) 15.00, 20.20 шактарда.
«ВОСТОК»: «Орлатан» 15.00, 16.45, 18.30, «Пан Вольфевский» (1-ги, 2-ги кезектери) 20.15 шактарда.
«ПОНЕРО»: «Узун унут Пепи» 9.00, 10.50, «Олар байгалылары болган» 12.40, 14.40, «Мээң адым — Клоун» 2-ги, 3-кү кезектери) 17.00, 20.15 шактарда.
«КОМЛЕКТИВ»: ЭКСПЕДИ-ЦИОНАЛ КУЛЬТУРА БАЖЫ-НЫ. «Зимородок» 18.30, 20.20 шактарда.
«СОВЕТ ТЫВАННЫ 10 ЧЫ-ЛЫ» КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: «Дээрбе донгай бергенде» 18.00, 20.00 шактарда.

Солун неделяда 6 катан үнер

Пар ама 2. Тираж 15453. Чагыр № 52.

ТС-00905

РЕДАКЦИЈАНЫН АДРЕСИ

Кызыл, Шетякин-Бравченко кудумчузу, башкы № 3, ТЕЛЕФОННАР: Редакторун 24-63, редакторун ордалчыларынын 35-24, прола-гава кылдынын 23-64, харысалалыг секретарынын 23-35, партияг амчылал кылдынын 37-13, куятуу кылдынын 23-64, кезе ажы-гы кылдынын 21-47, уугуру кылдынын 22-64, чага кылдынын 41-27, информация база совет тургузу кылдынын 20-60, булгалары-нын 31-75, корреспондарына 27-41. Солун келбиз барыга 32-75. Телефонче долгар.

Тыва АССР-ин Министрлер Чогулунда чакында Тыванын ном үндүрер черинин республика типографиязы (Кызыл, Шетякин-Бравченко кудумчузу 1).